

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου
Τηλέφωνο: 210-3443422

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 15-09-2016
Αρ. Πρωτ. 150669/Δ2

ΠΡΟΣ:

- Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπ/σης
- Σχολ. Συμβούλους Δ.Ε. (μέσω των Περιφερειακών Δ/σεων Εκπ/σης)
- Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Γυμνάσια (μέσω των Δ/σεων Δ/θμιας Εκπ/σης)

ΚΟΙΝ.:

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής
Πολιτικής
Αν. Τσόχα 36
11521 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Οδηγίες για τη διδασκαλία των Καλλιτεχνικών και της Μουσικής στο Γυμνάσιο για το σχολ. έτος 2016 – 2017

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 35/2016 του Δ.Σ) σας αποστέλλουμε τις παρακάτω οδηγίες για τη διδασκαλία των **Καλλιτεχνικών** και της **Μουσικής** στο Γυμνάσιο για το σχολικό έτος 2016-2017:

1. Καλλιτεχνικά, (Τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄ Ημερησίου Γυμνασίου)
2. Μουσική (Τάξεις: Α΄, Β΄, Γ΄ Ημερησίου Γυμνασίου)

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ-ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1.ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ, Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το βιβλίο των εικαστικών για το μαθητή της Α΄ Γυμνασίου χωρίζεται σε έντεκα ενότητες.

1. «Από την κίνηση στην έκφραση»:

α. Ζωγραφίζω ελεύθερα, Εξοικείωση με τα υλικά,

β Το αφαιρετικό και το «ωραίο»: Η αφαίρεση και η έννοια του ωραίου στην Τέχνη,

2. «Όλα είναι χρώμα»:

- α. Τί χρώμα έχει η θάλασσα; Η φύση,
- β. Η χρωματική μου ταυτότητα: Πειραματισμοί με το χρώμα,
- γ. Ουράνιο τόξο φώς και χρώμα,
- δ. Βασικά και συμπληρωματικά χρώματα,
- ε. Οικογένειες χρωμάτων,
- στ. Ιστορίες για το χρώμα, το χρώμα στην ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού.

3. «Οργανώνω, σύνθεση και αισθητική»:

- α. Το άδειο μου χαρτί, ζωγραφικός χώρος,
- β. Πίσω από την εικόνα η Σύνθεση,
- γ. Ο ρυθμός,
- δ. Οπτική ζυγαριά, οπτικά βάρη,
- ε. καλλιτεχνικές συνθέσεις.

4. «Σχέδιο για όλους, μορφικά στοιχεία, μορφοποίηση», α. αρχίζοντας μ' ένα άγγιγμα, το σημείο β. Με μια κίνηση, Η γραμμή, γ. Η μορφή, δ. Το βάθος, η προοπτική, ε. Το τρισδιάστατο, γεωμετρική προοπτική, στ. Η απόδοση του χώρου, συγκριτικά παραδείγματα.

5. «Η δική μου πραγματικότητα, σχέδιο από τη φύση, κοινωνικές επιδράσεις στην Τέχνη», α. Βλέπω τον κόσμο από την αρχή, ανάλυση εικόνας. Υλικά, β. Συγκρίνω εναρμόνιση μεγεθών, γ. το παιχνίδι του φωτός και της σκιάς, φωτοσκίαση, δ. Δημιουργικό, εκφραστικό σχέδιο, ε. Ο άνθρωπος, κίνηση και αναλογίες, στ. Προσωπογραφία, αναλογίες και χαρακτηριστικά, ζ. κοινωνικά και ανθρώπινα, κοινωνικές επιδράσεις στο πορτραίτο.

6. «Κινούμενο σχέδιο, εξέλιξη και λειτουργία», α. Μαγικές εικόνες, η ιστορία του κινούμενου σχεδίου, β. Βήμα- βήμα: Η τεχνική, γ. Παιχνίδια με τα σκίτσα, δημιουργία σχεδίων με αλληλουχία, δ. Στार των κινούμενων σχεδίων, συμβολισμοί.

7. «Πηλός πλαστική, αρχαίοι πολιτισμοί», α. Χωμάτινες δημιουργίες, αίσθηση και συμβολισμός, β. Πλάθω, εργαλεία και τεχνικές, γ. Με μακαρόνι και με φύλλο, δ. Φόρμα και διακόσμηση, ε. Με το χρώμα, το νερό και τη φωτιά, διαδρομή στην ιστορία της κεραμικής, στ. Ανάγλυφο, ζ. Με πολλές όψεις: Περίοπτο, η. Τρισδιάστατη τέχνη.

8. «Χαρακτική: Μορφή και περιεχόμενο», α. Ανακαλύπτοντας την έντυπη εικόνα, β. Έκφραση και δύναμη: Τέχνη και κοινωνία, γ. Χαράγματα στην ύλη: Τεχνικές και υλικά, δ. Χαράζω και τυπώνω λινόλεουμ και ζελατίνα.

9. «Η ζωή και οι τέχνες, εικονογράφηση, δραματοποίηση», α. Εικόνες των μύθων, εικονογράφηση, β. Φανταστικός κόσμος, θεατρικά δρώμενα, γ. Μεταμορφώνομαι, κατασκευή τρισδιάστατης μάσκας, δ. Τέχνη και μίμηση.

10. «Ένα πρωινό στον Παρθενώνα», α. Αγναντεύοντας, β. Τα μυστικά της τέχνης, ρυθμός και εκλεπτύνσεις, γ. Ταξίδι στον χρόνο, δ. Στην καρδιά της δημιουργίας, ε. Μυθικοί θεοί, στ. Ύλη και φώς, ζ. Τα ελληνικά χρώματα.

11. «Στους θησαυρούς του μουσείου, αισθητική και κριτική», α. Το μουσείο και εγώ, β. Πλησιάζοντας το έργο τέχνης, αισθητική ανάλυση, γ. Βλέπω και κατανοώ, δ. Εκείνο που μου αρέσει, προτίμηση και αξιολόγηση.

Επισημάνσεις:

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει την ύλη που θα διδάξει, ανάλογα με το σχολικό χρόνο που διαθέτει, (σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις, συνεργασία με άλλες ειδικότητες, προτάσεις διαθεματικότητας, κ.ά.)

Το βιβλίο προτείνει αρκετές δραστηριότητες, οι οποίες όμως για να πραγματοποιηθούν χρειάζεται το σχολείο να έχει ένα εξοπλισμένο «**Εργαστήριο Εικαστικών**» και βιντεοπροβολέα.

Ειδικότερα:

1^ο κεφάλαιο: «Από την κίνηση στην έκφραση»

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4- 8 ώρες

Προτείνεται η διδασκαλία όλου του κεφαλαίου.

Να γίνεται ανάλυση από τα παιδιά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, στα έργα τέχνης που προτείνονται.

Κατανόηση της αφηρημένης – αφαιρετικής τέχνης.

Ανατροπή στερεότυπων. (Αναφορά σε κινήματα και εποχές, Σουρεαλισμό, Αυτόματη γραφή, Εξπρεσιονισμό, Λυρική αφαίρεση, Γεωμετρική αφαίρεση).

Αναφορά σε έλληνες και ξένους καλλιτέχνες.

Εφαρμογές: παραγωγή έργων με θέμα την γραμμή, συζήτηση για τους καλλιτέχνες με τα παιδιά, αναζήτηση πληροφοριών Προτείνεται οι μαθητές να χωρίζονται σε ομάδες. Να συνδέονται τα εικαστικά με την ποίηση, τη λογοτεχνία, τα μαθηματικά (μαθαίνω να μετράω το ζωγραφικό μου χώρο), η σύνθεση.

2ο Κεφάλαιο, «Όλα είναι χρώμα»

Προτείνονται να διδαχτούν οι ενότητες, 2β, 2δ, 2ε, 2στ,

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας, 4 – 6 ώρες

να διδάσκεται όλο το κεφ. 2,

Είναι σημαντικό να κατανοήσουν τα χρώματα, την τονική διαβάθμιση, τις αποχρώσεις.

Αναφορά σε καλλιτέχνες και καλλιτεχνικά κινήματα, όπως Ιμπρεσιονισμό,

Μεταϊμπρεσιονισμό, Αφαίρεση, Ορφισμό, κ.ά.

Ομαδικές και ατομικές εργασίες, έρευνα από τους μαθητές, ανάλυση έργων τέχνης,

διάλογος μέσα στην τάξη και επισκέψεις σε μουσεία αν υπάρχει κάποια έκθεση με έργα τέχνης με παρόμοια θεματική.

Το 3^ο κεφάλαιο «Οργανώνω, σύνθεση και αισθητική»

προτείνεται να διδαχτεί στη Β' Γυμνασίου.

Κεφάλαιο 4^ο, «Σχέδιο για όλους, μορφικά στοιχεία, μορφοποίηση»

προτείνονται οι ενότητες, 3γ, 3δ, 3ε, 3σ

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4 ώρες.

Οι ενότητες 3δ και 3στ μπορούν να διδαχτούν στη Β' Γυμνασίου, σε άλλο χρόνο σε συνδυασμό με την προοπτική.

Από την 3δ προτείνεται να διδαχτούν τα ζωγραφικά επίπεδα, ζωγραφικό βάθος.

Κατανοούν το ζωγραφικό χώρο, αναλύουν το έργο του (Κλιούνι), βρίσκουν πληροφορίες και το συνδέουν με το 1^ο και το 2^ο κεφάλαιο, εικόνα 118.

5^ο κεφάλαιο, «Η δική μου πραγματικότητα, σχέδιο από τη φύση, κοινωνικές επιδράσεις στην Τέχνη»

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4 -6 ώρες

Εμβάθυνση κάνοντας σχέδιο, παρατηρώντας το περιβάλλον.

Προτείνεται το 5^ο κεφάλαιο να μεταφερθεί στο τέλος της χρονιάς ή στην αρχή της Β' Γυμνασίου και να συνδεθεί με το 1^ο κεφάλαιο «Το σχέδιο και το χρώμα» της Β' Γυμνασίου.

Κατανόηση των ζωγραφικών επιπέδων, το μέτρημα των αντικειμένων, τη σύνθεση, γίνεται παρατήρηση από το πραγματικό, με διαφορετικά υλικά, μολύβια, κάρβουνα, πενάκι, μελάνια, πινέλα, ακουαρέλες, ξυλομπογιές, κ.ά.

Αν υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο προβολή έργων καλλιτεχνών ελλήνων και ξένων όπως Μούνκ, Σερά, Μοράντι (εξπρεσιονισμός), (Ιμπρεσιονισμός), (Αναγέννηση).

Η ενότητα 5γ, 5δ, αναφέρεται στη «Νεκρή φύση», θα μπορούσε να διδαχτεί και να συνδεθεί με την 3^η ενότητα, «Μορφικά στοιχεία», 1.3 «νεκρή φύση» στη Β' Γυμνασίου και με την [1^η

ενότητα «Μορφικά στοιχεία», 2.1, 2.2, 2.3, 2.4.] και με την [4^η ενότητα θέμα 2. 1.] στη Γ' Γυμνασίου.

Ερευνητική εργασία με θέμα τη «Νεκρή φύση».

Η νεκρή φύση στη Β. Ευρώπη, στην Αναγέννηση, στον Ιμπρεσιονισμό, Μεταϊμπρεσιονισμό, Φοβισμό, Κυβισμό, Σουρεαλισμό κ. ά.

Συζήτηση και ανάλυση των έργων κυρίως από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου και προβολή έργων μέσα στην Τάξη. Καλό είναι να συνδυαστεί η εργασία με μια επίσκεψη σε ένα μουσείο.

Η νεκρή φύση στη λογοτεχνία, στον κινηματογράφο, σαν φόντο.

Αισθητική πρόταση.

Συμβολισμός των αντικειμένων, κρυφά μηνύματα στις εικόνες, φωτογραφίες, μέσα ενημέρωσης, εφημερίδες, περιοδικά, διαφήμιση.

Δραστηριότητες: όπως σχέδιο, κολλάζ, αφίσα, συμβολισμός και μηνύματα.

Μαθαίνω να διαβάζω και να βλέπω μια εικόνα, ένα έργο τέχνης.

Η ενότητα 5 ε, «Ο άνθρωπος κίνηση και αναλογίες», προτείνεται να μεταφερθεί στη Β' Γυμνασίου ή στη Γ' Γυμνασίου. Και να συνδεθεί με την [3^η ενότητα στη Β' Γυμνασίου 2.4. «Η ανθρώπινη μορφή στη Δυτική ζωγραφική» αλλά και με τη [10^η ενότητα 10γ, 10δ. της Α' Γυμνασίου, «Ταξίδι στο χρόνο»].

Κεφάλαιο 6ο, «Κινούμενο σχέδιο, εξέλιξη και λειτουργία»

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4 - 6 – 10 ώρες,

Συζήτηση για το κινούμενο σχέδιο, τα κόμικς, κ.ά.

Χωρίζονται σε ομάδες και δημιουργούν μια ιστορία και ένα σενάριο, φτιάχνουν τους δικούς τους ήρωες, φέρνουν κόμικς από το σπίτι, συζήτηση, ταινίες με κινούμενα σχέδια (Περσέπολις), Βίντεο. Προσκαλούμε έναν καλλιτέχνη που κάνει κόμικς στο σχολείο.

Φτιάχνουν το δικό τους.

Τα κόμικς έχουν άμεση σχέση με τη φωτογραφία και το βίντεο.

Επεξεργασία στον Υπολογιστή υπάρχουν προγράμματα που δημιουργείς την ταινία σου.

Σύνδεση με τη 2^η και την 3^η ενότητα της Γ' Γυμνασίου.

Σύγχρονη Τέχνη, η μορφή στη ζωγραφική, Γουόρχολ, Ρου Λιχτενστάιν, κ.ά. σύνδεση με την 4^η ενότητα της Γ' Γυμνασίου

Κεφάλαιο 7ο και 8ο,

Προτείνεται να διδαχτούν μόνο αν υπάρχει «εργαστήριο Εικαστικών» στο σχολείο ή να μεταφερθεί στη Β' Γυμνασίου, σύνδεση με την [1^η ενότητα και το 3^ο θέμα στο κεφάλαιο 1.3.1, 1.3.3, 1.3.4., 1.3.5, 1.3.6., και με την 3^η Ενότητα 2.1, 2.3].

Στη Γ' Γυμνασίου, στην 4^η διδακτική Ενότητα, Θέμα 2.1.

εφαρμογές, πηλός, πλαστελίνες, χαρακτηριστική, κατασκευές.

Το 9^ο Κεφάλαιο, προτείνεται να αφαιρεθεί ή να συνδεθεί με μια δραστηριότητα μέσα στο σχολείο, όπως μια θεατρική παράσταση.

Η εικόνα 276. Μπορεί να γίνει αφορμή για μια συζήτηση.

Το 10^ο κεφάλαιο, «Ένα πρωινό στον Παρθενώνα»

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4 - 6 – 10 ώρες,

Συζήτηση στην Τάξη.

Σύνδεση με το μάθημα της Ιστορίας και διοργάνωση μιας επίσκεψης στο Μουσείο της Ακρόπολης και στον Παρθενώνα ή στο Αρχαιολογικό Μουσείο. Καταγράφουν παρατηρήσεις και χωρίζονται σε ομάδες. Η κάθε ομάδα διερευνά κάποιο άλλο θέμα και μετά τα συνδέουν και τα παρουσιάζουν στην τάξη.

Ψάχνουμε και άλλα μνημεία σε όλο τον κόσμο και τα συγκρίνουμε μεταξύ τους, *σύνδεση με το βιβλίο της [Β' Γυμνασίου και την 4^η διδακτική Ενότητα και τα θέματα 3 και 4].*

Εφαρμογές στην τάξη και στην Ακρόπολη, οι μαθητές με υλικό από το βιβλίο προετοιμάζουν την εκδρομή και κάνουν μόνοι τους την παρουσίαση.

Κεφ. 11ο

Προτείνεται να λειτουργεί χρηστικά και συμβουλευτικά. Οι μαθητές να φτιάξουν έναν δικό τους πίνακα κριτηρίων και αξιολόγησης που θα τον συμπληρώνουν μόνοι τους.

Οι προτεινόμενες επιλογές δεν είναι δεσμευτικές.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ, Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το βιβλίο των εικαστικών για το μαθητή της Β' Γυμνασίου χωρίζεται σε τέσσερις διδακτικές ενότητες:

1^η Διδακτική ενότητα: Υλικά, Τεχνικές, Πειραματισμοί.

Θέμα 1: Το σχέδιο και το χρώμα, 2. Το χαρτί και οι τεχνικές του, 3. Ψηφιδωτό – Γλυπτική με ξύλο

2^η Διδακτική ενότητα: Εφαρμοσμένες Τέχνες.

Θέμα 1: Διακόσμηση εσωτερικών χώρων, σκηνικά.

3^η Διδακτική ενότητα: Μορφικά στοιχεία.

Θέμα 1: Η υφή, 2. Ο όγκος και ο χώρος.

4^η Διδακτική ενότητα: Ανάλυση έργου – Ιστορία Τέχνης.

Θέμα 1: ανάλυση και Σύνθεση, 2. Αλληγορικά και συμβολικά έργα, 3. Βυζαντινή τέχνη, 4. Έξω - ευρωπαϊκή τέχνη.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει την ύλη που θα διδάξει, ανάλογα με το σχολικό χρόνο. (σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις, συνεργασία με άλλες ειδικότητες, προτάσεις Διαθεματικότητας κ.ά.)

Ειδικότερα:

Από την 1^η Διδακτική ενότητα: «Υλικά, Τεχνικές, Πειραματισμοί».

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 11 ώρες

Προτείνεται να διδαχτεί όλο το Θέμα 1: Το σχέδιο και το χρώμα.

Συζήτηση για τις Σπηλαιογραφίες (1 διδακτική ώρα).

Ελεύθερο σχέδιο, τι είναι τονική κλίμακα, με μολύβια, μελάνια ή ακουαρέλες. 2 ώρες

Κοιτάμε τα έργα ζωγράφων, Μούνκ, Μπρέγκελ, Ρέμπραντ, κ.ά. 2 ώρες

Μαθαίνουμε να σχεδιάζουμε ελεύθερα. 2 ώρες

Μαθαίνουμε τι είναι τα Διακοσμητικά σχέδια, και τα Μοτίβα, συζητάμε για καλλιτέχνες που χρησιμοποιούν μοτίβα στα έργα τους. 4 ώρες

Από το θέμα 2, προτείνονται οι ενότητες 2.3. και 2.4.

και το θέμα 3 η διδασκαλία του είναι προαιρετική.

Από τη 2^η και την 3^η Διδακτική ενότητα:

Ενδεικτικός χρόνος διδασκαλίας: 4 – 20 ώρες

Προτείνονται οι ενότητες:

1.2. Οι κατηγορίες των χρωμάτων, προτείνεται να συνδεθεί με το βιβλίο της Α' Γυμνασίου και το 2^ο κεφάλαιο.

1.3. Διακόσμηση εσωτερικών χώρων, (προτείνεται να διδαχτεί στη Γ' Γυμνασίου). 4 ώρες
Η σκηνογραφία ανήκει στις θεατρικές σπουδές και στις Καλές Τέχνες, αναφορά στις διαφορές μεταξύ εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών.

1.4. Η σύνθεση στον εσωτερικό χώρο, να συνδυαστεί με την ενότητα 2.7, Σχεδιαστική μέθοδος της προοπτικής και (προτείνεται να διδαχτεί στη Γ' Γυμνασίου). 2 ώρες

1.3. Η νεκρή φύση, Ερευνητική εργασία με θέμα τη «Νεκρή φύση».

Η νεκρή φύση στη Β. Ευρώπη, στην Αναγέννηση, στον Ιμπρεσιονισμό, Μεταϊμπρεσιονισμό, Φοβισμό, Κυβισμό, Σουρεαλισμό κ. ά.

Συζήτηση και ανάλυση των έργων κυρίως από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου και προβολή έργων μέσα στην Τάξη. (Καλό είναι να συνδυαστεί η εργασία με μια επίσκεψη σε ένα μουσείο). Η νεκρή φύση στη λογοτεχνία, στον κινηματογράφο, σαν φόντο. 4 ώρες
Αισθητική πρόταση.

Συμβολισμός των αντικειμένων, κρυφά μηνύματα στις εικόνες, φωτογραφίες, μέσα ενημέρωσης, εφημερίδες, περιοδικά, διαφήμιση. 2 ώρες

Δραστηριότητες: όπως σχέδιο, κολλάζ, αφίσα, συμβολισμός και μηνύματα.

Μαθαίνω να διαβάζω και να βλέπω μια εικόνα, ένα έργο τέχνης.

2.3. Ο χώρος στα τρισδιάστατα έργα. 2 ώρες

2.4. Η ανθρώπινη μορφή στη Δυτική ζωγραφική. 4 ώρες

Προτείνεται να ενσωματωθεί στην 1η Διδακτική Ενότητα. Πλοήγηση στο διαδίκτυο σε έργα μεγάλων καλλιτεχνών του παρελθόντος Ελλήνων και άλλων Ευρωπαίων, με θέμα το "γυμνό".

Η 4^η Διδακτική ενότητα, αφορά όλες τις ηλικίες και προτείνεται να λειτουργεί επικουρικά και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου.

Για τις ενότητες, 3.1., 3.2., 3.3., έμφαση στη Βυζαντινή Τέχνη, στην Νεοελληνική τέχνη Φώτη Κόντογλου, Τσαρούχη, κ.ά.

Διαθεματικότητα με τη Νεοελληνική Γλώσσα, Θρησκευτικά, Ιστορία. Επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο.

Οι προτεινόμενες επιλογές είναι προαιρετικές δεν είναι δεσμευτικές.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ, Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το βιβλίο των «εικαστικών» για το μαθητή της Γ' Γυμνασίου χωρίζεται σε τέσσερις διδακτικές ενότητες:

1^η Διδακτική Ενότητα: «Μορφικά στοιχεία»

Θέμα 1: Το φώς και οι φωτοσκιάσεις, 2. Ο όγκος μέσα από τον τόνο και το χρώμα, 3. Ο χώρος και το βάθος, 4. Κίνηση, ένταση και δυναμική, 5. Η δομή και η σύνθεση.

2^η Διδακτική ενότητα: «Εφαρμοσμένες Τέχνες»

Θέμα 1: Σχέδιο γραφιστικής, αφίσα και έντυπο, 2. Βιομηχανικός σχεδιασμός, 3. Σχεδιασμός ενδύματος και μόδα.

3^η Διδακτική ενότητα: «Νέες τεχνολογίες»

Θέμα1: Φωτογραφία, 2. Βίντεο και ηλεκτρονικός υπολογιστής

4^η Διδακτική ενότητα: «Σύγχρονες μορφές εικαστικών τεχνών»

Θέμα 1: Αφηρημένη τέχνη – τα μη παραστατικά έργα, 2. Ασαμπλάζ παρεμβάσεις στο χώρο, 3. Ομοιότητες και διαφορές των καλών τεχνών.

Ειδικότερα:

Από την 1^η ενότητα προτείνεται, συζήτηση για το φώς και τις φωτοσκιάσεις στην Τέχνη.

Εργασίες σε ομάδες ή ατομικά πάνω στο έργο και στη ζωή ενός καλλιτέχνη ή σε κάποιο κίνημα.

Συζήτηση και προβολή έργων τέχνης.

Αναγέννηση, Κυβισμός, Ιμπρεσιονισμός, Μπαρόκ, Ρεαλισμός, κ.ά.

Ζωγραφίζουν ή σχεδιάζουν με όποια υλικά θέλουν.

Σύνδεση της 1^{ης} ενότητας με την 4^η ενότητα.

Οι 2^η και η 3^η Ενότητα, προτείνεται η διδασκαλία τους να είναι προαιρετική ή να ενσωματωθούν σε άλλες ενότητες.

Η 4^η Διδακτική Ενότητα, προτείνεται να ενσωματωθεί με την 1^η ενότητα, έτσι ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια της τέχνης και να ενσωματωθεί με τα δύο βιβλία της Α' και της Β' Γυμνασίου

Στα Βιβλία του Γυμνασίου συνδυάζεται η πρακτική άσκηση με τη γνώση και την κατανόηση.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του «Εργαστήριο Εικαστικών» και βιντεοπροβολέα.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει την ύλη που θα διδάξει, ανάλογα με το σχολικό χρόνο (σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις, συνεργασία με άλλες ειδικότητες, προτάσεις διαθεματικότητας κ.ά.) και ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών.

Οι προτεινόμενες επιλογές δεν είναι δεσμευτικές.

2. ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Διδακτέα ύλη

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
A1: Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού		1
A2: Μουσικοί διάλογοι και Αντίφωνα		1
A3: Ανακαλύπτω τη φωνή		1
A4: Τα χρώματα των ήχων	Να ακούσουν μες στην τάξη οι μαθητές χαρακτηριστικά κομμάτια με τις διάφορες κατηγορίες οργάνων, ώστε να μπορούν κατόπιν να τις αναγνωρίζουν. Στόχος είναι να μπορούν να αναγνωρίζουν και τους ήχους των ξύλινων πνευστών, ως διακριτούς από αυτούς των χάλκινων. Αφού δειχτεί η εικόνα των οργάνων ανά κατηγορία, να δοθεί έμφαση στη διάκριση των οργάνων σε έγχορδα, πνευστά (ξύλινα και χάλκινα), κρουστά (μεμβρανόφωνα και ιδιόφωνα) και να γίνουν στην τάξη ασκήσεις ακουστικής με τη βοήθεια cd player που να καταστήσουν τους μαθητές ικανούς να αναγνωρίζουν τι παίζουν π.χ. τα έγχορδα ή τα χάλκινα, ακόμα και όταν τα ακούν σε ορχηστρικά έργα. Να διδαχτεί και η έννοια <i>ενορχήστρωση</i> .	3
B1β: Επιμένω μουσικά	Να ακούσουν οι μαθητές μες στην τάξη από cd player κανόνες και πριν ολοκληρωθεί η ώρα να επιχειρήσει ο διδάσκων να τους μάθει να τραγουδούν έναν μικρό και εύκολο κανόνα, χωρισμένοι σε 3 ή 4 υποομάδες.	1

	Να διδαχτεί μόνο η έννοια και το μουσικό φαινόμενο του κανόνα.	
B3: Ανεβαίνω τη σκάλα B2α+B2β: Μουσικές σε πέντε τόνους	<p>Να δοθούν μουσικά παραδείγματα στους μαθητές από cd player μέσα στην τάξη, ώστε να είναι ικανοί να αναγνωρίζουν σε ποια από τις τρεις κλίμακες-τρόπους που θα διδαχτούν είναι γραμμένα τα έργα που θα τους βάλει να ακούσουν πριν το τέλος της διδακτικής ώρας ο διδάσκων.</p> <p>Από το B3 να μάθουν μόνο την έννοια της σκάλας. Αφού διδαχτούν (βάσει του B2) την έννοια της κλίμακας και του «τρόπου», να διδαχτεί (βάσει του B2) η πεντατονική ως κάτι που υφίσταται (χωρίς να μάθουν τις τονικές αποστάσεις -ή τις νότες- που τη στοιχειοθετούν), αλλά και το ότι υπάρχουν δύο ευρωπαϊκές κλίμακες (ή, ακριβέστερα, «τρόποι») που λέγονται μείζονα και ελάσσονα. (Αν προτιμά όμως ο διδάσκων, μπορεί να διδάξει την έννοια της κλίμακας <i>αφού</i> πρώτα παρουσιάσει το άκουσμα της πεντατονικής, ή της πεντατονικής και των δύο προαναφερόμενων ευρωπαϊκών, ή αφού διδάξει πρώτα τις τρεις αυτές κλίμακες.</p> <p>ΠΡΟΣΟΧΗ: Το σχολικό βιβλίο δεν κάνει αναφορά στην έννοια του «τρόπου». Επίσης, δεν κάνει καμία αναφορά στις μείζονες και ελάσσονες σκάλες.</p>	2
Δ4: Μουσική σε κύκλο	<p>Να ακούσουν από cd player οι μαθητές μέσα στην τάξη έργα γραμμένα σε διμερή, τριμερή ή κυκλική φόρμα και να κάνουν ασκήσεις αναγνώρισης φόρμας, ακούγοντας επίσης έργα από cd.</p> <p>Να διδαχτούν μόνο την έννοια και το φαινόμενο της <i>φόρμας</i> που λέγεται και <i>μορφή</i>, ακούγοντας έργα με φόρμα AB, ABA και ροντό. Στη 2^η διδακτική ώρα να ασκηθούν στο να αναγνωρίζουν τη φόρμα που έχουν έργα με απλή διμερή και τριμερή μορφή, όπως επίσης και έργα με φόρμα ροντό.</p> <p>ΠΡΟΣΟΧΗ: Το σχολικό βιβλίο αναφέρεται μόνο στη φόρμα ροντό/κυκλική.</p> <p>ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Αυτή η ενότητα είναι τόσο αυτόνομη ως προς τις υπόλοιπες της διδακτέας ύλης, που μπορεί να διδαχτεί <i>πριν</i> ή <i>μετά</i> από οποιαδήποτε άλλη ενότητα. Είναι σκόπιμο όμως να <i>μη</i> διδαχτεί στο τέλος του διδακτικού έτους.</p>	2
ΣΤ 1α+1β+ΣΤ2: Καλαματιανός, Τσάμκος, Βαλς	<p>Περληπτική διδασκαλία των τριών ενότητων, με τρόπο όμως που να εξασφαλίζει ότι οι μαθητές θα μάθουν τους τρεις ρυθμούς και, κυρίως, ότι θα μπορούν να τους αναγνωρίζουν στα έργα στα οποία τους ακούν (ιδίως το βαλς, που είναι από τους απλούστερους ρυθμούς).</p> <p>ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ: Αυτή η ενότητα είναι τόσο αυτόνομη ως προς τις υπόλοιπες της διδακτέας ύλης, που μπορεί να διδαχτεί ΠΡΙΝ ή ΜΕΤΑ από οποιαδήποτε άλλη ενότητα του μαθήματος. Είναι σκόπιμο όμως να <i>μη</i> διδαχτεί στο τέλος του διδακτικού έτους.</p>	1
H1α+H1γ: Το νερό	<p>Να ακούσουν οι μαθητές στην τάξη από cd player μικρά αποσπάσματα από άριες και όπερες, όπως και βαρκαρόλες διάφορων συνθετών και αποδοσμένες από διάφορα όργανα ή σύνολα.</p> <p>Από το H1α να μάθουν μόνο την έννοια της <i>προγραμματικής μουσικής</i> και από το H1γ την έννοια της <i>όπερας</i> (στην οποία όμως να μην επιμείνουν γιατί θα τη διδαχτούν πληρέστερα στη Β' τάξη) και τον χαρακτήρα των έργων που αποκαλούνται <i>βαρκαρόλες</i>.</p>	1
B3: Ανεβαίνω τη σκάλα	<p>Ο διδάσκων θα επανέλθει στο B3, για να διδάξει, αυτή τη φορά, μόνο την έννοια του <i>μιούζικαλ</i> η οποία αναφέρεται σε αυτό το κεφάλαιο.</p> <p>Να βάλει να ακούσουν οι μαθητές από cd player <i>μιούζικαλ</i>, αλλά κυρίως να τους προβάλλει αποσπάσματα από <i>μιούζικαλ</i> μέσω Η/Υ.</p>	1

	Κρίνεται επίσης απαραίτητο να τους επισημάνει τις διαφορές του μιούζικαλ από την όπερα (την οποία διδάχτηκαν στην προηγούμενη ώρα).	
Δ1: Μουσική σε δύο χρόνους	Να ακούσουν από cd player οι μαθητές μέσα στην τάξη έργα (ακόμα και συμφωνικά) με μπουζούκι και έργα με μπαγλαμά, ώστε να μάθουν να διακρίνουν τους ήχους τους. Πριν ολοκληρωθεί η ώρα, να ακούσουν και έργα στα οποία παίζουν και τα δύο όργανα, για να τα ξεχωρίζουν και να αντιληφθούν τον διαφορετικό μουσικό ρόλο του καθενός. Να διδαχτεί μόνο η διαφορά του μπουζουκιού από τον μπαγλαμά, στο μέγεθος και στον ήχο.	1
<ul style="list-style-type: none"> • Σε κάποιες ενότητες μπορούν οι ώρες διδασκαλίας να αυξηθούν κατά μία ή έστω και δύο. • Όταν καλυφθεί η ανωτέρω ύλη και αν υπολείπονται για την ολοκλήρωση του διδακτικού έτους τουλάχιστον 4 διδακτικές ώρες, προτείνεται να ετοιμάσει ο διδάσκων συνεργαζόμενος με τους μαθητές μια μικρή συναυλία με τραγούδια, αφιερωμένη σε ένα είδος τραγουδιών (π.χ. νέγρικα ή ελληνικά λαϊκά) ή σε έναν Έλληνα συνθέτη τραγουδιών (π.χ. Χατζιδάκι), η οποία θα πραγματοποιηθεί εντός ή εκτός σχολείου. Κάποια από αυτά θα αποδίδονται από μονόφωνη χορωδία και κάποια από σολίστες. Μπορεί όμως οι μαθητές να ερμηνεύσουν και ορισμένα παραδοσιακά τραγούδια, έναν κανόνα, ή ένα εύκολο τραγούδι, είτε από μία όπερα, είτε από ένα (ελληνικό ή ξένο) μιούζικαλ. Σημειωτέον, επίσης, ότι μπορεί ο διδάσκων να επιλέξει αυτά τα τραγούδια -συνεργαζόμενος ενδεχομένως με τους μαθητές- από το Ανθολόγιο Μουσικών Κειμένων του Γυμνασίου. Αν ο διδάσκων είναι σίγουρος ότι θα προλάβει να διδάξει τη διδακτέα ύλη, μπορεί να προγραμματίσει να αφιερώνει μία ολόκληρη διδακτική ώρα κάθε δύο π.χ. μήνες, στη διδασκαλία τραγουδιών για όλο το τμήμα (δηλαδή για μια χορωδία τμήματος), ώστε να διανθίζεται το μάθημα με δραστηριότητες μέσω των οποίων οι μαθητές εκφράζουν και συνειδητοποιούν –με τη βοήθεια του διδάσκοντος– το μουσικό ταλέντο που ίσως διαθέτουν, εξωτερικεύουν τον εσωτερικό (και ψυχικό) τους κόσμο, και εκφράζουν την προσωπικότητά τους μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο της ομάδας των συμμαθητών-συνομηλίκων τους. • Το Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή μπορεί να το αξιοποιήσει ο διδάσκων μόνο σε όποια κεφάλαια (και στον βαθμό που) το θεωρεί χρήσιμο, κυρίως για την εμπέδωση της ύλης και, δευτερευόντως, για την αποτίμηση του τι έμαθε ο μαθητής γενικά από τη διδαχθείσα ενότητα, ή τι έμαθε μέσα στην τάξη στη διάρκεια του μαθήματος. 		

ΜΟΥΣΙΚΗ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Διδακτέα ύλη

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	Το κεφάλαιο αυτό να διδαχτεί πρώτο στο διδακτικό έτος. Αφαιρείται η υποενότητα <i>Κατηγορίες μουσικών οργάνων</i> . Να διδαχτεί συνοπτικά η υποενότητα <i>Ταξινόμηση οργάνων σύμφωνα με τους Χορνμπόστελ-Ζαξ</i> .	1
ΣΕ ΡΥΘΜΟΥΣ... ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΥΣ	Αφαιρείται η ενότητα <i>Η δομή της μουσικής</i> .	2
ΜΕΛΩΔΙΚΟΙ ΕΞΩΤΙΚΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ	Η υποενότητα <i>Η δομή της ινδικής μουσικής</i> να διδαχτεί περιληπτικά . Να διδαχτεί όμως πλήρως, ο <i>ισοκράτης</i> μέσω και της ακρόασης	5 (από τις οποίες οι 2 για τις δύο τελευταίες

	<p>σχετικών έργων από cd player.</p> <p>Αφαιρείται η ενότητα <i>Μπαλινέζικο γκαμελάν</i>.</p> <p>Η ενότητα <i>Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας</i> να διδασχτεί περιληπτικά.</p> <p>Η ενότητα <i>Η χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου</i> να διδασχτεί περιληπτικά. Να διδασχτεί όμως πλήρως η ετεροφωνία, η μονοφωνία και οι διαφορές τους και να δοθεί έμφαση στο τι είναι το θέατρο Νο για το οποίο το σχολικό βιβλίο δεν αναφέρει σχεδόν τίποτα.</p>	<p>ενότητες του κεφαλαίου)</p>
ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΙΑ... ΧΟΡΟ	<p>Από την ενότητα <i>Η μουσική στη Λατινική Αμερική</i> αφαιρείται η σελ. 34.</p> <p>Από το κεφάλαιο αφαιρούνται και οι υποενότητες <i>Η μουσική κατά την προκολομβιανή περίοδο, Τα μουσικά όργανα των ιθαγενών και Τα μουσικά όργανα μας μπατερία</i>.</p>	<p>4 (μία για κάθε ενότητα)</p>
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ	<p>Το κεφάλαιο αυτό να διδασχτεί τελευταίο στο διδακτικό έτος.</p> <p>Αφαιρούνται οι υποενότητες <i>Μανουέλ ντε Φάλλα, Ισαάκ Αλμπένιθ, τραγούδι</i> της σελ. 59 και <i>Μουσικά όργανα</i> της σελ. 60.</p> <p>Η υποενότητα <i>Η γέννηση της όπερας στην Ιταλία</i> να διδασχτεί περιληπτικά και να μη δοθεί καμία έμφαση στα ονόματα.</p>	<p>10 (από τις οποίες δύο για τη μουσική των Βαλκανίων, μία για τη μουσική της Ιταλίας και μία για τη μουσική της Ισπανίας)</p>
Ο ΓΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	<p>Με αφορμή τη διδασκαλία της ενότητας <i>Μουσικοί ρυθμοί στην Ελλάδα</i> να διδασχθεί αναλυτικά η έννοια του μέτρου, αλλά και των απλών και μικτών μέτρων, όπως και η έννοια του μέτρου/των μέτρων στην ποίηση, καθώς υπάρχει αναφορά στο ιαμβικό και στο τροχαϊκό μέτρο. Και πρόκειται για θέματα στα οποία το σχολικό βιβλίο αναφέρεται πολύ συνοπτικά.</p> <p>Αφαιρείται η ενότητα <i>Ζυγίες και κομπανίες</i>. Διδάσκεται περιληπτικά η ενότητα <i>Μουσική... πατριδογνωσία</i>.</p>	<p>3 (2 από τις οποίες για τη διδασκαλία της πρώτης ενότητας του κεφαλαίου)</p>

- Τα κεφάλαια που αφορούν στην Αφρική, στην Ανατολή, στη Λ. Αμερική και στην παραδοσιακή ελληνική μουσική, μπορούν να διδασχτούν με όποια σειρά κρίνει ο διδάσκων, αρκεί να διδάσκεται η μουσική μιας γεωγραφικής περιοχής, μόνο όταν έχει ολοκληρωθεί η διδασκαλία της μουσικής μιας άλλης περιοχής.
- Το *Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή* μπορεί να το αξιοποιήσει ο διδάσκων μόνο σε όποια κεφάλαια (και στον βαθμό που) το θεωρεί χρήσιμο (κυρίως για την εμπέδωση της ύλης και, δευτερευόντως, για την αποτίμηση του τι έμαθε ο μαθητής γενικά από τη διδασχθείσα ενότητα, ή τι έμαθε *μέσα στην τάξη* κατά τη διάρκεια του μαθήματος), αλλά μόνο αν το επιτρέπει ο διδακτικός χρόνος.
- Αν διαπιστώσει ο διδάσκων ότι δεν προλαβαίνει να διδάξει με πλήρη τρόπο όλη την ύλη, να διδάξει με πιο συνοπτικό τρόπο ενότητες που περιέχονται **μόνο** στα κεφάλαια ΜΕΛΩΔΙΚΟΙ ΕΞΩΤΙΚΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ, ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΙΑ... ΧΟΡΟ και ΣΕ ΡΥΘΜΟΥΣ... ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΥΣ.

ΜΟΥΣΙΚΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Διδακτέα ύλη

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ	<p>Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Μουσικοί πειραματισμοί και ανατροπές</i>. Να ακούσουν όμως οι μαθητές μέσα στην τάξη έργα σειραϊκής και μινιμαλιστικής μουσικής οπωσδήποτε, με σκοπό να διαγνώσουν τα βασικά στοιχεία αυτών των ειδών μουσικής. Επίσης, να γίνει αναφορά σε κάτι που δεν αναφέρει καθόλου το βιβλίο: στην <i>τέχνη του θορύβου</i> και στη <i>μουσική από μαγνητοταινία</i> (που συνιστά νεώτερο είδος της “σοβαρής” μουσικής το οποίο αποκαλείται <i>συγκεκριμένη μουσική</i>). Τέλος, να ακούσουν απόσπασμα από τουλάχιστον ένα έργο συμφωνικής μουσικής που να βασίζεται στην ελληνική παραδοσιακή μουσική (βλ. Εθνική Σχολή).</p>	3
ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΗΧΟΣ	<p>Στην ενότητα <i>Εικαστικά και μουσική... μουσική και εικαστικά</i> αν υπάρχει διδακτικός χρόνος μπορεί ο διδάσκων να δώσει στους μαθητές της εξής άσκηση για το σπίτι: Να αναζητήσουν και να βρουν οργανική μουσική κατάλληλη για να “συνοδεύσει” τη θέαση ενός εικαστικού έργου την “εικόνα” του οποίου θα τους έχει δώσει από πριν. Θα φέρουν τις προτάσεις τους και θα την “παίξουν” μέσω cd player μέσα στην τάξη.</p> <p>Στην ενότητα <i>Μουσική και κινηματογράφος</i> αν υπάρχει διδακτικός χρόνος μπορεί ο διδάσκων να δώσει την εξής άσκηση για το σπίτι: Να φέρουν σε cd μουσική που προτείνουν για να επενδύσουν κάποια συγκεκριμένα κομμάτια από φιλμ που θα τους δώσει, στα οποία δεν υπάρχουν διάλογοι.</p> <p>Στην υποενότητα <i>Η μουσική στον ελληνικό κινηματογράφο</i> οι μαθητές οπωσδήποτε να ακούσουν μουσική από ταινίες των τελευταίων 30 χρόνων και να δουν μέσα στην τάξη αποσπάσματά τους σε Η/Υ, μέσω του youtube. Επίσης, να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στην κινηματογραφική μουσική της Ρεμπούτσικα σε <i>συνδυασμό</i> με τη μουσική της Καραϊνδρου με την οποία ανήκουν στην ίδια Σχολή, αλλά αν αναφερθεί και η κινηματογραφική μουσική του Σπανουδάκη, σε <i>συνδυασμό</i> με αυτή του Παπαθανασίου (αν και το μόνο μεταξύ τους κοινό στοιχείο είναι η χρήση ψηφιακών ήχων και μέσων). (Εννοείται ότι είναι σκόπιμο οι μαθητές να ακούσουν μουσική και των προαναφερόμενων συνθετών.)</p> <p>Στη δε υποενότητα <i>Μιούζικαλ</i> –στην οποία μπορεί και να αφιερωθεί μία διδακτική ώρα– οι μαθητές είναι χρήσιμο να παρακολουθήσουν στην τάξη αποσπάσματα από τις ταινίες <i>The West Side Story</i>, <i>The Phantom of the Opera</i> και <i>Jesus Christ Superstar</i>.</p> <p>Στην ενότητα <i>Μουσική και διαφήμιση</i> αν υπάρχει διδακτικός χρόνος μπορεί ο διδάσκων να δείξει στους μαθητές μέσα στην τάξη τηλεοπτικές διαφημίσεις</p>	6 (από τις οποίες οι 4 για την ενότητα <i>Μουσική και κινηματογράφος</i>)

	<p>ζητώντας τους να συζητήσουν και σχολιάσουν τη σχέση της μουσικής και του τραγουδιού με το φιλικό “κείμενο” και με το διαφημιστικό μήνυμα, αλλά και το είδος του κοινού στο οποίο τις προτιμήσεις θεωρούν ότι ανταποκρίνεται περισσότερο η μουσική και το τραγούδι – οπότε, κατόπιν, πρέπει να σχολιάσουν αν και το ίδιο το προϊόν που προωθεί η διαφήμιση αφορά αυτό το κοινό κυρίως.</p>	
ΑΠΟ ΤΟ ΓΚΟΣΠΕΛ ΣΤΟ ΡΟΚ	<p>Αφαιρούνται οι ενότητες Bebop, Coll Jazz και Free Jazz. Να διδαχθούν περιληπτικά οι ενότητες <i>Το φαινόμενο Beatles</i> και <i>Η ιστορία ενός τοίχου</i> (ιδίως η δεύτερη από αυτές), αλλά μέσω ακρόασης μέσα στην τάξη, δύο τραγουδιών των Beatles και ενός ή δύο από το άλμπουμ The wall.</p>	5 (από τις οποίες 1 για τις ενότητες <i>Το φαινόμενο Beatles</i> και <i>Η ιστορία ενός τοίχου</i>)
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ	<p>Κατά τη διδασκαλία της ενότητας <i>Η ελληνική μουσική του χτες και του σήμερα</i> καλό είναι αν υπάρχει χρόνος να προβληθούν μέσα στην τάξη αποσπάσματα από οπερέτες του Σακελλαρίδη ή/και του Χατζηαποστόλου. Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Οι περίοδοι του ρεμπέτικου τραγουδιού</i>. Αν το κρίνει χρήσιμο ο διδάσκων μπορεί να αναθέσει στους μαθητές να βρουν στοιχεία από διάφορες πηγές για το ρεμπέτικο (κυρίως διαδικτυο και βιβλία) ώστε α) να διαπιστώσουν τελικά πόσο διαφορετικές αντιλήψεις υπάρχουν για το τι είναι και για το πώς και πού γεννήθηκε το ρεμπέτικο και β) να αντιληφθούν πόσα πολλά “πράγματα” είναι και “σημαίνει” το ρεμπέτικο, κυρίως λόγω της κοινωνικής θέσης των ρεμπέτηδων και της εικόνας που είχε η κοινωνία –κυρίως της εποχής τους- για αυτούς. Αφαιρείται η υποενότητα <i>Τα μουσικά όργανα του ρεμπέτικου και του λαϊκού τραγουδιού</i> Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Ελληνική τζαζ</i>.</p>	5 (από τις οποίες καμία “ολόκληρη”, για την ενότητα <i>Ελληνική Τζαζ</i>)
ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ	<p>Η διδασκαλία της ενότητας <i>Οδός Μάνου Χατζιδάκι</i> μπορεί αν κριθεί σκόπιμο ή αναγκαίου για λόγους χρόνου, να διαρκέσει μισή διδακτική ώρα και στο πλαίσιο της άλλης μισής να διδαχτεί το κεφάλαιο <i>Άξιον εστί το φως</i> που αφορά στον Θεοδωράκη. Και στα δύο όμως να ακουστούν μέσα στην τάξη χαρακτηριστικά έργα των δύο συνθετών, ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν τη διαφορά στο ύφος και στην τεχνοτροπία του καθενός από τους δύο αυτούς πολύ μεγάλους –διεθνούς βεληνεκούς (όπως πρέπει να τονίσει ο διδάσκων)– συνθέτες. Είναι καλό όμως να παρουσιαστούν <i>συγκριτικά</i> μεταξύ τους τα έργα των δύο συνθετών, ακόμα κι αν <i>δεν</i> διδαχτούν και οι δύο σε μία ώρα. Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Η “επιστροφή στις ρίζες” του Γιάννη Μαρκόπουλου</i>. Οπωσδήποτε όμως να ακουστούν στην τάξη τραγούδια και οργανικά κομμάτια του συνθέτη και να τονιστεί πως η μουσική του Μαρκόπουλου εμπνέεται από την παραδοσιακή ελληνική μουσική. Περιληπτικά να διδαχτούν και οι ενότητες <i>Η γειτονιά του Σταύρου Ξαρχάκου – Ο δρόμος του Μάνου Λοϊζου – Για τη μικρή Ελλάδα του Δ. Σαββόπουλου</i>. Να επισημανθεί όμως η αξία του στιχουργού Λ.</p>	4-5

	<p>Παπαδόπουλου και η συμβολή του στο έντεχνο και στο έντεχνο λαϊκό τραγούδι των τελευταίων 10ετιών και μέσω αυτής της αναφοράς, ο διδάσκων να τονίσει τη μεγάλη σημασία των στίχων και των στιχουργών στο έντεχνο τραγούδι. Οπότε μετά από αυτό είναι σκόπιμο να επισημάνει και την ύπαρξη πολλών και πολύ αξιόλογων τραγουδιών που είναι <i>μελοποιημένα ποιήματα</i>, και να αναφέρει ως πρώτους συνθέτες που μελοποίησαν με λαμπρό τρόπο ποίηση, τους Θεοδωράκη, Χατζιδάκι, και τους Σπανό, Λεοντή και κάποιους ακόμα. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμο να βάλει να ακούσουν οι μαθητές μέσα στην τάξη χαρακτηριστικά ελληνικά τραγούδια μελοποιημένης ποίησης.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Να διδαχτούν τα κεφάλαια και οι ενότητες με τη σειρά που παρατίθενται στο σχολικό βιβλίο. Όμως η ενότητα <i>Μουσικοί πειραματισμοί και ανατροπές</i> μπορεί να διδαχτεί ή πρώτη από όλες της διδακτέας ύλης, ή τελευταία. • Το Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή να μην χρησιμοποιηθεί παρά μόνο αν ο διδακτικός χρόνος το επιτρέπει και μόνο στα κεφάλαια <i>Μουσική και κινηματογράφος – Μουσική και διαφήμιση – All that Jazz!</i> 		

Οι προτεινόμενες επιλογές δεν είναι δεσμευτικές, είναι προαιρετικές.

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

Εσωτ. Διανομή

- Γραφείο Υπουργού
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα
- Δ/νση Σπουδών, Προγρ/των & Οργάνωσης Δ.Ε., Τμ. Α΄
- Αυτ. Δ/νση Παιδείας, Ομογ., Διαπολ. Εκπ/σης, Ξένων και Μειον. Σχολείων
- Διεύθυνση Θρησκευτικής Εκπ/σης
- Δ/νση Ειδικής Αγωγής και Εκπ/σης